

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/17, p. 113-132

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.11830>
ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

Article Info/Makale Bilgisi

Referees/Hakemler: Prof. Dr. Mesude ATAY - Yrd. Doç. Dr. Çiğdem Nilüfer UMAR – Yrd. Doç. Dr. Osman ÖZOKCU

This article was checked by iThenticate.

ZİHİNSEL YETERSİZLİĞİ OLAN BİREYLERİN CİNSELLİĞİ İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR YAPAN UZMAN GÖRÜŞLERİ

Özlem ÇELİK*

ÖZET

Bu araştırmada zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinselliği ile ilgili çalışmalar yapan uzmanların zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinselliği ile ilgili görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma için Almanya ve Avusturya'da zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinselliği üzerine araştırma yapan ve bu alanda 10 ila 35 yıldır çalışan, cinsel danışman, cinsel pedagoğ ve pedagoğdan oluşan 3 uzman seçilmiştir. Nitel bir araştırma olarak desenlenen bu çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Elde edilen veriler betimsel analiz tekniği ile analiz edilmiştir. Araştırma bulguları, zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinselliğinin günümüzde tabu olarak kabul edildiğini ve bu bireylerin cinselliklerini diledikleri gibi yaşamalarına olanak sunulmadığını ortaya koymuştur. Ayrıca zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinsel eğitim konusunda yeterli destek almadıkları, bu bireylerin kendi bedenlerini tanımada çok fazla bilgiye sahip olmadıkları ve zihinsel yetersizliklerine bağlı olarak bedenlerini tanımakta zorlandıkları belirtilmiştir. Zihinsel yetersizliği olan bireylerin çocuk sahibi olma arzularının aileleri ve destek eğitim personeli tarafından reddedildiği de araştırma bulguları ile ortaya çıkmıştır. Bu çalışmadan elde edilen sonuçların zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinselliği konusunda araştırma yapacak akademisyenlere ve hazırlanacak bir cinsel eğitim programına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu araştırmada zihinsel yetersizliği bulunan bireylerin cinselliği ile ilgili çalışmalar yapan uzmanların zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinselliği konusuna dair görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıda yer alan soruların yanıtları aranmıştır.

- Uzmanların zihinsel yetersizliği bulunan bireylerin cinselliğine bakışları nasıldır?
- Uzmanların zihinsel engelli bireylerin cinsellik konusunda aydınlatılması konusundaki görüşleri nelerdir?

* Yrd. Doç. Dr. Okan Üniversitesi, El-mek: ozlemcelik.uibk@gmail.com

- c. Uzmanların zihinsel engelli bireylerin çocuk yapma arzuları üzerine düşünceleri nelerdir?
- d. Uzmanlara göre zihinsel engelli birey ailelerinin çocuklarının cinselliğine ilişkin davranışları nasıldır?
- e. Uzmanlara göre zihinsel engellilerin cinselliği konusunda hangi iyileştirmeler yapılmalıdır?

Anahtar Kelimeler: Zihinsel Yetersizliği Olan Bireyler, Cinsellik, Cinsel Eğitim

OPINIONS FROM EXPERTS STUDYING THE SEXUALITY OF MENTALLY DISABLED INDIVIDUALS

ABSTRACT

The objective of this study is to examine the opinions of experts who have researched the sexuality of individuals with mental disabilities. For this research, three experts (sexual consultant, sexual pedagogue and pedagogue) who have worked in Germany and Austria for 10 to 35 years have been chosen for the sexual life of individuals with mental disabilities. This study was designed as a qualitative research. The semi-structured interview technique was used. The obtained data were analyzed by descriptive analysis technique. The findings suggest that the sexuality of mentally disabled individuals is a taboo today and these individuals are not allowed to live their sexuality as they wish. It has also been pointed out that mentally disabled individuals do not receive adequate support for sexual education, that these individuals are not very informed about their bodies and that they are unable to recognize their bodies due to their cognitive development. It's also observed that mentally disabled individuals' desire to have children is rejected by their families and educational support staff. Findings from this study are expected to contribute to academicians who will research the sexuality of mentally disabled individuals or potentially to the preparation of a sexual education program.

STRUCTURED ABSTRACT

As there is not a great body of resources and research on the sexuality of mentally disabled people, their environment including their parents harbour prejudice about their sexuality. This prejudice has led to these people being seen as asexual, childish or people whose instincts are out of control, strongly addicted to sex or people who don't have any such instincts (Leue-Kading,2004). Limitations and prejudice stemming from parents and the environment lead these individuals to suppress their sexuality. It is commonly thought that people with mental disabilities can live happily without emotional and sexual relationships. They can be also be perceived as dangerous as they cant control their sexual behaviours (Schonwiese & Sailer-Laumann, 2000). The educational approach and unwritten rules of societies place limitations

Turkish Studies

on people with mental disabilities in expressing their sexuality. Being suppressed by the society may led them relieve themselves manually or exhibit aggressive behaviour. These individuals are thought to be protected from sexual relationship as they are 'special people'. Due to the negative approach of society toward these individuals, researchers have formed a different perspective about their sexuality (Bannasch,2002). These researchers have indicated that these individuals have senses like the rest of us and can identify with real sexuality. They also indicate that these individuals have the physical capacity for their sexual needs and that their sexually has no difference from the rest of society (Bannasch, 2002; Krenner, 2003; Walter, 1992).

For this research, three experts (sexual consultant, sexual pedagogue and pedagogue) who have worked in Germany and Austria for 10 to 35 years have been chosen for the sexual life of individuals with mental disabilities. This study was designed as a qualitative research. The semi-structured interview technique was used.

The obtained data were analyzed by descriptive analysis technique. The finding suggest that the sexuality of mentally disabled individuals is a taboo today and these individuals are not allowed to live their sexuality as they wish. It has also been pointed out that mentally disabled individuals do not receive adequate support for sexual education, that these individuals are not very informed about their bodies and that they are unable to recognize their bodies due to their cognitive development. It's also observed that mentally disabled individuals' desire to have children is rejected by their families and educational support staff. Findings from this study are expected to contribute to academicians who will research the sexuality of mentally disabled individuals or potentially to the preparation of a sexual education program.

According to the field research, it has been found out that individuals with mental disabilities face four to ten times more sexual harassment than the average for the rest of society due to the lack of judgement and the ability to evaluate the situation. They may accept any approach including sexual relations or touching without knowing they are being harassed sexually (Soylu, Senturk Pilan, Aya, & Sonmez, 2012). The main concern of their families is that they may be sexually harrassed when they enter puberty. this research also indicates that their families do not have enough information about sexuality (Mermer, 1993) and some families do not give enough information about sexuality to their children (Ciftci, Tekinarslan and Eratay, 2013). The research made by Cangl, Karaca and Aslan (2013) indicates that individuals with mental disabilities with working hormones, have sexual instincts like the rest of society. It has also been discovered in another piece of research that their sexual behaviours are being suppressed by their families, carers and teachers (Nancy A and Elias 2006)

The main outcome of this research is that sexuality of these individuals is still taboo. They are not given any opportunity to live their sexuality. According to Aslan, Cangol and Karaca (2013), sexuality is an important factor in their quality of life. People who are supporting these individuals' lives should remove all obstacles which relate to sexuality (Friske, 1995). According to the research, it is commonly thought that

Turkish Studies

these individuals are seen as childish throughout their whole lives and should be supported by someone continuously. The reason why these individuals are seen in this way by other members of the society and their families is that they have some difficulties in describing their sexual behaviours and when these behaviours are suitable and the most important of all is that they have some difficulties controlling these behaviours (Tutar, Guven & Isler, 2015). Also, their decisions regarding their sexuality are prevented by society, their families and teachers. The outcome of this reserche and literature reviews have showed that sexuality is not related to the disability, but related to the existing emotions (Castendiek & Hoffmann,2009). The difference between individuals with mental disabilities and those without is is that these individuals can tackle the problems related to their sexuality if they are given suitable support (Celik, 2014).

Rasing awareness and providing education to individuals with mental disabilities is a way enabling them to develop self defence mechanisms - an important way for them to defend themselves against sexual assault (Walter, 1992). Sex education will help these individuals talk about these incidents and classify these incidents wthey as good or bad (Bannasch, 2002). Sex education is the main matter for these individuals in all stages of sexual development. With the help of sex education, these individuals can understand the changes in their bodies, their vocabulary about sexuality can expand and they can gain the ability to express their feelings (Farber, Lipps & Seyfahrt, 2000).

This research also indicates that these individuals do not receive enough support about sexuality. One particular piece of research indicates that the carers, families, teachers and trainers of these individuals are trying to suppress their sexuality (Cangol, Karaca & Aslan, 2013). Based on this research, the rate of their exposure to sexual harassment is higher than the average for the rest of society (Tutar Guven & Isler, 2015, Celik, 2016). Members of the support team and their families should help these individuals to understand their problems relating to sexuality and describe their sexual roles by using different materials. These individuals should also be given education which is suitable for their cognitive development to tackle the problems which they are facing during the stages of sexual development (Celik,2014).

According to the outcome of this research, providing sex education based on clear situations and visual materials is an important method in protecting these individuals from sexual harassment. Visual materials such as 3D materials (body parts with highlighted parts, penis and breasts), naked body pictures and videos can be used in conjunction with the expert's opinion. Visual education is more effective then verbal education for these individuals with mental disabilities(Bosch, 2004). One of the outcomes of this research is that these individuals do not have enough information about their bodies and they have also some difficulties in recognising their bodies. As they do not recognise their bodies and functions very well, they see some of the functions of the sexual organs as dangerous (such as bleeding during a period). According to Klauss (2005), these individuals experience fear during their periods. A proper sex education programme should be prepared by their teachers and families, showing that the unpleasant sides of the sexual behaviour

can be eliminated. These individuals should not be punished when they exhibit unpleasant behaviour, however they should be given proper sexual help to answer their needs (Celik, 2014). With the help of education programmes which are designed according to their cognitive development, unpleasant situations in the family and social environment such as showing their genitals in public, trying to masturbate, trying to touch others' private parts and communicating with unpleasant techniques can be decreased. When to start sex education for these individuals with mental disabilities constitutes the subject of scientific research. Another outcome of this research is the desire to produce children. The wish to have children should be taken seriously by families and society and necessary measures should be taken. Mentally disabled individuals should be given as much support as the non-disabled individuals about having kids and their standard of living should be improved. As they are part of society, having children fits into the structure of society. The problem which has appeared in this research is that their wish to have children is being rejected by their families and members of the support network. It has been known that these individuals who have children will face a harsh reaction from their families. In Funke's (2009) thesis, in the interview with Frau P, it has been indicated that when Frau P was asked what her mother thought about her having a baby, she told the researcher that her mother was still angry with her (Funke 2009; 108). Another issue is that after giving birth, their children may be taken by social services. The outcome of research in this field shows that these individuals either do not want to see their babies after birth or reject the babies. These individuals who want to have a baby should be informed about this subject, should be given an educational environment to prepare themselves for this journey, and should be given necessary support at all developmental stages of their babies. The outcome of this research shows the reactions towards these individuals by their families because of their sexuality. According to Walter (1992), the question that parents and society should focus on is how to find the suitable support regarding sexuality. As these individuals with mental disabilities live attached socially to their families, they do not live safely when they are alone (Hennis & Sasse, 2004). This research shows that the parents of these individuals reject these people's sexuality. Seminars about the sexuality of individuals with mental disabilities should be given to parents and they should be supported by a sexual pedagog and given information on how to tackle with the problems relating to the sexual development of their children. Sexuality of these individuals should be discussed in detail at scientific meetings and a sexual education concept should be developed.

This study shows that families, teachers, carers and trainers who support these individuals with their lives, should be given the space to provide sex education (Pixa-Kettner, 1996). As the sexuality of these individuals is seen as a problem by their social environment, with the permission of parents, these individuals should be given sex education, their questions about this subject should be answered and they should be given all necessary help to get satisfy their curiosity about sexuality. Their limited living space should be expanded and an environment where they can meet other people can be created. The most important thing is that they have a right to live their sexuality and be accepted by society.

Turkish Studies

According to the outcome of this research, awareness about these individuals and their sexuality should be raised, as their sexuality is seen as something to fear by society (Sporcken, Jakobi, & Arend, 1980).

Keywords: Individuals with Mental Disabilities, Sexuality, Sexual Education,

Giriş

Zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinselliği konusunda çok fazla kaynağın bulunmaması nedeniyle başta aileleri olmak üzere yaşadıkları toplumsal çevre, bu bireylerin cinselliğine bakış açılarına karşı önyargılıdır. Bu önyargılar, zihinsel yetersizliği olan bireylerin uzun yıllardan bu yana aseksüel, çocuksu veya cinsellikleri kontrol edilemeyen, cinselliğe bağımlı veya sekse aşırı düşkün (Tutar Güven ve İşler, 2015) ve dürtüsellikleri olmayan bireyler olarak (Leue-Käding, 2004) kabul edilmelerine neden olmuştur. Çevre ile aileden gelen önyargılar ve engellemeler, zihinsel yetersizliği olan bireylerin kendi cinselliklerinin bastırılmalarına neden olmuştur (Krenner, 2003). Zihinsel yetersizliği olan bireylerin ilişki ve cinselliklerini yaşamadan mutlu olabilecekleri, bu bireylerin cinselliklerini kontrol edememelerinden dolayı tehlikeli olabilecekleri düşüncesi de yaşadıkları toplumda sıklıkla görülmektedir (Schönwiese & Sailer-Laussmann, 2000). Toplumun eğitimsel yaklaşımları ve yazılı olmayan kurallar nedeniyle, zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinselliği yaşaması engellenmektedir (Walter, 1992). Toplumun bu bireylerin cinselliğini bastırması, onların izole halde cinsel isteklerini, kendi kendilerini tatmin ederek (mastürbasyon yaparak) sürdürmelerine, agresif davranışlar sergilemelerine neden olabilir (Çelik, 2016). Toplumda mevcut olan bir başka bakış açısı ise, zihinsel yetersizliği olan bireylerin “özel kişiler” olduğu için cinsellikten korunmaları gerektiğidir (Çelik, 2016). Toplumun göstermiş olduğu bu olumsuz yaklaşımlara karşı araştırmacılar, zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinselliği konusunda farklı bakış açıları geliştirmişlerdir (Bannasch, 2002). Bu araştırmacılar zihinsel yetersizliği olan bireylerin normal bireyler gibi hissetme yetileri olduğunu, gerçek cinselliği tanımlayabildiklerini, aynı zamanda bu isteklerinin karşılanması için gerekli donanıma sahip olduklarını belirtmekte; bu bireylerin cinselliği ile diğer bireylerin cinselliği arasında hiçbir fark olmadığını söylemektedirler (Bannasch, 2002; Krenner, 2003; Walter, 1992).

Zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinselliğini zorlaştıran en önemli unsur, kendi cinsel isteklerini toplumsal kurallara uygun yapmaları gerektiğidir (Walter, 1992). Zihinsel yetersizlik ve cinsellik çok karmaşık iki durum gibi karşımıza çıkmakta ve farklı bakış açıları ile tartışılmaktadır. Bu konu hakkında daha sağlıklı bilgi edinilmesi kaçınılmazdır. Bundan dolayı zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinselliği hakkında araştırma yapmak, yorumda bulunmak için birebir bu bireylerle ilişki içinde olmak ve onlarla beraber değerlendirme yapmak gereklidir (Krenner, 2003). Bu bireylerin deneyimlerinden yararlanmak ve onlarla iletişim kurarak bilimsel araştırmaların içerisinde bulunmalarını sağlamak, zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinselliğinin daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır (Leue-Käding, 2004). Bunlara ek olarak, zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinselliği denemelerine olanak sağlanmalı, cinselliği yaşamaları tabu olmaktan çıkarılmalıdır (Ackerman, 2004; Sprecht, 2013). Engelli olan veya olmayan her bireyin doğası gereği cinsel arzuları, cinsel duyguları, cinsel dürtüleri ve cinsel davranışları vardır fakat bunların her insanda farklı yansımaları vardır (Bozdemir ve Özcan, 2011). Zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinselliği bir sorun olmamakla birlikte toplumsal tabu olarak kabul edilen bu konu özellikle zihinsel engelli bireyler için büyük bir problem haline geliyor (Offenhausen 1985; Wüllenweber, Theunissen ve Mühl, 2006). Mevcut durum toplumsal yaşam içerisinde bu temanın işlenmesini ve çözüm önerilerinin oluşmasını engelleyebilir. Bu açıdan bakıldığında zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinselliği, daha da

karmaşık sorunlara yol açabildiği gibi, toplumsal önyargıların artarak yayılmasına da zemin hazırlayabilir.

Zihinsel yetersizliği olan bireyler kendi cinsellikleri konusunda yeterli derecede bilgiye sahip olamamakta ve cinsellik üzerine bilinçlendirilmemektedirler. Türkiye’de yapılan bir araştırmada elde edilen verilere göre, zihinsel yetersizliği olan bireylerin %75’inin profesyonel bir cinsel eğitim almadığı, %2,5’inin ebeveynlerinin çocukları ile cinselliği hiç konuşmadıkları tespit edilmiştir (İşler, Beytut, Taş ve Conk 2009). Başka bir bulgu ise zihinsel yetersizliği olan gençlerin çok kötü bir cinsel eğitim aldıklarıdır (Leue-kading, 2004). Özellikle zihinsel yetersizliği olan kız ergenlerin, cinsel organları tanıma ve “istenmeyen sarılma ve öpmeye” karşı nasıl bir tepki verecekleri konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları saptanmıştır (Mandan Sürücü ve Akçin, 2010). Cinsel eğitim, zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinsel gelişiminde önemli bir rol oynamakta ve aynı zamanda cinsel istismara karşı önemli bir savunma mekanizmasının oluşmasını sağlamaktadır (Tekinarslan ve Eratay, 2013; Walter, 1992). Aileler ve eğitimcilerin en temel ödevi, cinsel eğitim esnasında zihinsel yetersizliği olan bireylerden gelen soruları, anlaşılır ve basit bir şekilde cevaplandırmaktır (Schönwiese ve Lauschmann, 2000). Cinsel eğitime başlama yaşının önemli olduğu ve en geç dönem olarak ergenliğe girmeden önce verilmesi gerektiği belirtilmektedir (Bosch, 2004; Wüllenweber, Theunissen ve Mühl, 2006). Zihinsel yetersizliği olan bireyler için hazırlanan cinsel eğitim programlarının uygulamasında kullanılan öğretim yöntemlerinin, engel düzeyine göre hazırlanması gereklidir. Böylece bu bireylerin kendi cinsellikleri ile ilgili sorunları fark edebilmeleri ve cinsiyet rollerini anlayabilmeleri daha kolaylaşacaktır (Er, Girgin Büyükbayraktar ve Kesici 2016).

Türkiye’deki alan araştırmalarına göre, zihinsel yetersizliği olan bireylerin normal nüfusa göre 4-10 kat daha fazla cinsel istismara uğrama riski taşıdığı; bu bireylerin, kendilerine gösterilen ilgi ve sevgiye olumlu yanıt vermeleri, yargılama ve değerlendirme yeteneklerinin yetersizliği gibi nedenlerle cinsel ilişki için yapılan bir teklifi veya yakınlaşmayı -cinsel olarak sömürülebileceklerini bilmeden- kabul edebilecekleri (Soylu, Şentürk Pılan, Aya ve Sönmez, 2012); ailelerin en büyük kaygısının, zihinsel yetersizliği olan çocuklarının ergenliğe geçişleri ile birlikte cinsel istismara uğrayacakları konusunda yoğunlaştığı (Çiftçi Tekinarslan ve Eratay, 2013); zihinsel yetersizliği olan bireylerin ailelerinin, cinsellik konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları (Mermer, 1993); bazı ailelerin kendi zihinsel yetersizliği olan çocuklarına cinsellik konusunda yeterli bilgiyi vermedikleri (Çiftçi Tekinarslan ve Eratay, 2013) ortaya çıkmıştır. Cangöl, Karaca ve Aslan (2013), yaptıkları araştırmada normal düzeninde çalışan hormonlara sahip, zihinsel yetersizliği olan bireylerin de cinsel aktiviteleri ve normal bireyler gibi cinsel güdülere sahip olduklarını belirtmişlerdir. Başka bir araştırmaya göre ise zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinsel davranışlarının kendi bakıcıları, ebeveynleri ve eğitimcileri tarafından baskılanmaya çalışıldığı ortaya çıkmıştır (Nancy A ve Elias, 2006).

Çalışmanın Önemi

Ülkemizde alanyazın incelendiğinde zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinselliği konusunda bu alanda çalışan uzman görüşlerini inceleyen bir çalışmaya rastlanmamış; bu çalışmadan elde edilecek bulguların zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinselliği konusunda araştırma yapacak akademisyenlere ve hazırlanacak bir cinsel eğitim programına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu araştırmada zihinsel yetersizliği bulunan bireylerin cinselliği ile ilgili çalışmalar yapan uzmanların zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinselliği konusuna dair görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıda yer alan soruların yanıtları aranmıştır.

1. Uzmanların zihinsel yetersizliği bulunan bireylerin cinselliğine bakışları nasıldır?
2. Uzmanların zihinsel engelli bireylerin cinsellik konusunda aydınlatılması konusundaki görüşleri nelerdir?

3. Uzmanların zihinsel engelli bireylerin çocuk yapma arzuları üzerine düşünceleri nelerdir?
4. Uzmanlara göre zihinsel engelli birey ailelerinin çocuklarının cinselliğine ilişkin davranışları nasıldır?
5. Uzmanlara göre zihinsel engellilerin cinselliği konusunda hangi iyileştirmeler yapılmalıdır?

Yöntem Araştırma Modeli

Bu çalışmada nitel araştırma tekniği kullanılmıştır. Nitel araştırma, gözlem görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Nitel araştırmanın asıl amacı araştırma konusunu okuyucuya betimsel ve gerçekçi sunmaktır. Bundan hareketle toplanan bulguların ayrıntılı ve derinlemesine olması, araştırmaya konu olan kişilerin görüş ve deneyimlerinin mümkün oldukça doğrudan sunulması önem teşkil etmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Çalışma Grubu

Bu araştırmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme yöntemindeki temel anlayış, önceden

belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Örnekleme oluşturulurken, amacına en iyi hizmet edeceği düşünülen ve en uygun birimler dikkate alınır (Baştürk, 2013). Bu örnekleme metodunun seçilmesinin sebebi, zihinsel engelli bireylerin cinselliği konusunda çalışmalar yapan uzmanların görüşlerine göre zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinselliğini değerlendirmek ve bu bireylerin yaşadıkları sorunlarla ilgili daha derin ve detaylı bilgi elde etmektir. Zihinsel engelliler ile cinsellik konusunda araştırma ve danışmanlık yapan uzmanlar seçilmiştir. Çalışma grubunda üç uzman bulunmaktadır. Uzmanların üçü de kadındır. Uzmanlar Almanya ve Avusturya'da zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinselliği üzerine araştırma yapan ve bu alanda uzun süredir çalışan, cinsel danışman, cinsel pedagoğ ve pedagoğ olan kişilerden oluşmaktadır. Çalışmaya katılan uzmanların özellikleri tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Çalışma grubunun özellikleri

Adı	Mesleği	Çalışma yılı	Çalıştığı Kurum	Ülke
G1.	Pedagoğ	25 yıl	Lebenshilfe (zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinselliği için açılan danışmanlık merkezinde)	Avusturya
Po1.	Sexuel pedagoğ	10 yıl	Balance/aile planlama merkezi (zihinsel yetersizliği olan bireyler için)	Almanya
Sa1.	Sexuel pedagoğ	35 yıl	Lebenshilfe (zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinselliği için açılan danışmanlık merkezinde)	Almanya

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veriler yarı yapılandırılmış görüşme formuyla toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği, katılımcıların algıladığı dünyayı kendi düşüncesiyle anlatmasını sağlar. Yarı yapılandırılmış görüşmede sorular açık uçludur. Bu görüşmelerde önceden hazırlanan sorular olmasına karşın, katılımcının yanıtları doğrultusunda farklı sorular sorulabilme imkânı vardır (Baştürk, 2013). Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği, araştırmacıya görüşmenin önceden

hazırlanmış görüşme protokolüne bağlı olarak sürdürülmesi nedeniyle daha sistematik ve karşılaştırılabilir bilgi sunmada kolaylık sağlar (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Var olan veri toplama araçları incelenerek taslak görüşme formu oluşturulmuş; görüşme hazırlanırken konuyla ilgili, zihinsel yetersizliği olan bireyler ve cinselliği konusunda araştırma yapan ve bu konu üzerine çalışan 3 akademisyen ile görüşme yapılmış ve literatür taraması yapıp altı açık uçlu sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formuna son hali verilmiştir.

Verilerin Toplanması

Bu aşamada öncelikle katılımcılara görüşme hakkında bilgilendirilme yapılmış ve yüz yüze görüşme için kendilerinden randevu alınmıştır. Görüşmeler ses kayıt cihazına katılımcının izni ile kayıt edilmiş daha sonra yazıya dökülerek analize hazır hale getirilmiştir. Her bir görüşme ortalama 30 dakika sürmüş ve uzmanların kendi odalarında gerçekleştirilmiştir.

Verilerin Analizi

Elde edilen veriler betimsel analiz yoluyla analiz edilmiştir. Betimsel analizde, elde edilen veriler daha önceden belirlenen temalar göz önünde bulundurularak özetlenir ve yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Betimsel analiz temel olarak, analiz için bir çerçeve oluşturma, tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi, bulguların tanımlanması, bulguların yorumlanması gibi dört aşamadan meydana gelmektedir (Altunışık, Çoşkun, Yıldırım ve Bayraktaroğlu, 2010). Çalışmaya katılan uzmanlar G1., Po1., Sa1., şeklinde kodlanmıştır. Böylece elde edilen bulgunun hangi yanıtla desteklendiği somutlaştırılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde katılımcılarla yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular yer almaktadır. Bu bulgular, beş alt başlık kullanılarak sunulmuştur. Bunlar; “Cinsellik ve Zihinsel Yetersizliği Olan Bireylere Dair Uzman Görüşleri”, “Zihinsel Yetersizliği Olan Bireylerin Cinsellik Konusunda Aydınlatılması Üzerine Uzman Görüşleri”, “Zihinsel Yetersizliği Olan Bireylerin Çocuk Yapma Arzusu Üzerine Uzman Görüşleri”, “Ailelerin, Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuklarının Cinselliğine Reaksiyonları Üzerine Uzman Görüşleri” ve “Zihinsel Yetersizliği Olan Bireylerin Engellilerin Cinselliği Konusunda Hangi İyileştirmeler Yapılması Gerektiğine İlişkin Uzman Görüşleri” şeklinde sıralanmıştır.

Zihinsel Yetersizliği Olan Bireylerin Cinselliğine Dair Uzman Görüşleri

Bu araştırmanın çalışma grubunda yer alan uzmanlardan ikisi, cinselliğin toplumun birer parçası olan her bireyin yaşaması gereken bir olgu olduğunu ve aynı zamanda zihinsel engelli bireylere özgü bir cinselliğin olmadığını, sadece cinselliğin “farklı bir şekilde yaşandığını” ifade etmişlerdir: “Cinsellik, toplumsal hayat içerisinde, modern dünyanın etkileşimleri ile temel güdülerin harmanlandığı günümüz insanı için (engelli veya engelli olmayan) çok boyutlu bir kavramdır. Bu nedenle cinselliğin zihinsel yetersizliği olan bireyler için doğuştan gelen bir hak olarak ele alınması gerekmektedir” (Sa1.). Po1. ise görüşlerini “insan doğumdan itibaren cinsel bir varlıktır. Zihinsel engelli olsun veya olmasın her birey cinselliği yaşamak ister. Bu çok normal bir şey. Cinsellik yaşamın bir parçasıdır ve cinselliğin zihinsel engellilerde farklı olduğunu düşünmüyorum” diyerek belirtmiştir.

Araştırmada uzmanların, zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinselliği yaşarken nelere dikkat edilmesi gerektiği sorusuna benzer cevaplar verildiği görülmüştür. Po1., ‘zihinsel engelli bireylere karşı cinsellik konusunda açık davranmamız gerekir. Zihinsel yetersizliği olan bireyler cinsellik konusunda özel olarak açıklama bekledikleri gibi, partner bulma konusunda ve bir sorunla karşılaştıklarında bize gelmelidir. Önemli olan onları bu konuda desteklememiz’ demiştir (Po1.).

Aynı şekilde, Sa1., “*zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinselliği temelde farklılık göstermeyip sadece bu tür bireylerin farklı bir şekilde aydınlatılması ve eğitilmesi gerekmekte ve zihinsel durumlarına göre bazı koşullarda özel yardıma gereksinim duyulmaktadır*” (Sa1.) diyerek Po1.’i desteklemiştir. Bu bilgiler ışığında, zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinsellik konusunda yaşayabileceği sorunların başında cinsel eğitiminin yeterli olmadığı görülmüş; toplumun bu bireylerin cinselliklerine karşı toleranslı olmaları gerektiği ile bu bireylerin zihinsel yetersizlik düzeylerine göre cinsellik konusunda herhangi bir sorun yaşadıklarında başvuracakları kişilerin olması gerektiği ortaya çıkmıştır. Öncelikle, toplumun onları anlamaları ve en önemlisi zihinsel yetersizliği olan bireylerin kendi sorunlarını anlatabilmesi için “güven duygusunun” verilmesi gerekmektedir. Toplum zihinsel engelli bireyleri sosyal çevrenin birer parçası olarak görmeli ve bu bireylerin cinsel isteklerinin doğal bir durum olduğu kabul edilmelidir. Diğer taraftan zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinselliklerini yaşamaları için yönlendirici olunmalıdır, çünkü bu bireyler sosyal çevreye bağımlı olarak yaşamlarına devam etmek durumdadırlar.

Zihinsel Yetersizliği Olan Bireylerin Cinsellik Konusunda Aydınlatılması Üzerine Uzman Görüşleri

Araştırmada zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinsellik konusunda yeterli derecede eğitilip eğitilmedikleri incelenmiştir. Araştırmaya katılan uzmanların hepsi bu soruya hayır cevabını vermişlerdir. G1., Po1. ve Sa1. “Zihinsel engelli olan bireyler cinsellik konusunda yeterince aydınlatılıyorlar mı?” sorusunu çeşitli biçimlerde cevaplamışlardır.

G1., bu soruya olumsuz cevap vermekte ve şunları belirtmektedir: “*Hayır. Zihinsel yetersizliği olan bireyler cinsellik konusunda yeterince eğitilmiyorlar. 20-30 ve 40 yaşları arasındaki zihinsel engelli kadın ve erkekler, kendi bedenleri ve cinsel organları hakkında çok az bilgiye sahiptirler. Aynı zamanda karşı cinsteki beden yapısı ve fonksiyonları konusunda da çok az bilgiye sahiptirler. Bunun yanında birileri ile ilişki kurmak veya cinselliği aktif yaşamakta da zorlanmaktadır*”(G1.). Po1. de aynı soruya olumsuz cevap vermekte ve şunu eklemektedir: “*Hayır. Zihinsel yetersizliği olan bireylerin kendi bedenleri hakkında bilgileri azdır. Bedenlerinin nasıl inşa edildiğini bilmiyorlar. Örneğin zihinsel engelli kadın özneler her ay regl dönemlerinde korku yaşıyorlar. Kanamaları gördüklerinde yaralandıklarını düşünüyorlar*”(Po1.). Sa1. de aynı şekilde düşünmektedir: “*Hayır. Zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinsellik konusunda yeterince aydınlatıldığı konusunda şüpheliyim. Cinsellik tabu bir konu ve birçok aile bu konuda çaresiz*”(Sa1.). Uzmanların bu ifadelerinde zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinsellik konusunda yeterli seviyede eğitilmediği ve bu bireylerin kendi beden yapısı ve fonksiyonları konusunda zorluk yaşadıkları, ailelerin kendi çocuklarının cinselliği konusunda çaresiz kaldıkları ve de zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinselliğinin tabu olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuca bakıldığında zihinsel yetersizliği olan bireylerin özel olarak kendilerine ait eğitim kurumlarında genel olarak da bireylerin kişisel ve cinsel gelişimi konusunda danışmanlık veren kurumlarda cinsellik konusunda bilgilendirilmesi çalışmaları devam etmeli, bahsedilen eğitimin zihinsel yetersizliği olan bireylerin gündelik hayatlarında tatbik edilmesi için ailelerin de özel olarak seminerler ve grup çalışmaları düzenlemek suretiyle teorik olarak bilgilendirilmeleri gereklidir. Ailelere yapılan bilgilendirmelerde zihinsel engelli bireylere yönelik cinsel bilgilendirmenin tıpkı diğer bireyler gibi öncelikle evde yapılması gerektiği, bu eğitime çocukluk ya da ergenlik çağından önce başlanması gerektiği hatırlatılmalıdır.

Zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinsel eğitimini ele alırken odaklanılması gereken konuların başında, bu eğitim sırasında hangi materyali kullanmanın daha iyi olabileceğine odaklanmak gelmektedir. Çalışmaya katılan uzmanlardan Sa1. zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinsel eğitimlerinde hangi metot ya da materyalleri kullandıklarını aktarmıştır. “*Ben zihinsel engellilere cinsel eğitimde iki boyutlu kopyalı resimler kullanıyorum. Ve aynı zamanda üç boyutlu*

materyaller (penis, göğüs ve gövde) kullanıyorum. Oyun şeklinde yapıyorum, kısmen kesme ve yapıştırma. İki tane oyuncak bebek var, bütün vücut kısımları belirlenmiş. Bu tür materyalleri kullanabiliyoruz. Birçok farklı materyal kullanılabilir''(Sa1.) diyerek bu tip eğitimlerde somut örneklerin ve cinsel organların tanıtılmasının önemli olduğu üzerinde durmuştur.

Yapılan saha araştırmaları ve gözlemlere göre cinsel eğitim farklı materyallerle verilebildiği görülmüştür. Bu konuda film gösterimi, eğitici kitaplar ve bu bireylere yönelik seminerler düzenlenmesi hali hazırda en sık önerilen yöntemler olarak görülmektedir. Cinsel eğitim için tek başına yeterli olmamakla birlikte, bu yöntemlerle beraber deneyimin somutlaştırılması ve görselleştirilmesi için pratik olarak deneyimler yaşanması sağlanmalıdır.

Zihinsel yetersizliği olan bireylerin yeterli şekilde cinsel eğitim almazlarsa cinsel istismara açık olabileceğini dile getiren Sa1., bu durumu aşağıdaki gibi yorumlamaktadır:

“Eğer zihinsel yetersizliği olan bireyler cinsellik konusunda eğitilmezlerse, tehlikeli bir başka sonuçla karşı karşıya kalma riskleri vardır. Başka birileri tarafından duyguları kullanılabilir ve onların sınırları ihlal edebilir. Cinsel istismar riski artmaktadır’’(Sa1.).

Bu bulguların sonucunda uzmanların, zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinsel eğitim konusunda hala ilerleme sağlanmadığını, cinsel eğitimin bu bireylere iki yönlü katkı sağlayacağını (cinselliği yaşayabilme ve farkındalık), bilhassa ailelerinin bu bireylerin cinselliğine ilişkin kaygılarının eğitim yolu ile aşılabileceğini dile getirdikleri görülmüştür. Cinsel eğitimin bu bireylerin yaşamına farkındalık katacağı –bedenlerini tanımak ve cinsel istismara karşı tepki verebilmek— tartışmasız bir gerçektir.

Zihinsel Yetersizliği Olan Bireylerin Çocuk Yapma Arzusu Üzerine Uzman Görüşleri
Araştırmaya katılan uzmanlardan G1., zihinsel yetersizliği olan bireylerin çocuk sahibi olma arzularının olduğunu ancak bu isteklerinin aileleri tarafından kabul görmediğini ifade etmektedir. G1. bu durumu şöyle yorumlamaktadır: “ zihinsel yetersizliği olan bireylerin çocuk yapma istekleri aileleri tarafından çok ciddiye alındığı için, çok büyük engellemelerle karşılaşılıyorlar.” G1., zihinsel engellilerin çocuk sahibi olma arzularının toplum tarafından neden istenmediğini şu şekilde açıklamıştır: “Zihinsel engellilerin çocuk yapma arzuları konusunda gerçekten de çok büyük engeller mevcut, çünkü insanlar onlara çok az güveniyorlar ve bu konuda büyük korkuları var insanların. Bunun en büyük nedeni ise destekleyici modellerin ve cinsel eğitim konseptlerinin olmayışı olarak gösterilebilir’’(G1.).

Bulgulardan elde edilen bu veriler, zihinsel yetersizliği olan bireylerin çocuk sahibi olma arzularının engellenmesinin sebebinin, toplumun bu konuda onlara güvenmemesi, bazı korkularının olması ve de en önemlisi bu bireyleri bu konuda destekleyen bir mekanizmanın yokluğu olduğunu göstermektedir. Zihinsel yetersizliği olan bireylerin, kadın-erkek ilişkisi yaşamasının, buna bağlı olarak aile kurmalarının, birlikte aynı evde yaşamalarının önünde büyük bir bariyer olduğu görülmektedir. İnsana ait temel güdülerden biri olan üreme arzusu ve hakkının, zihinsel yetersizliği olan bireyler söz konusu olduğunda engellenmesi, bu bireylerin hem sosyal bir hayat kurma hem de birey olma haklarının elinden alınması anlamına gelmektedir. Her insanın çocuk yapma arzusu olduğundan, zihinsel yetersizliği olan bireylerin de bu arzularında özgür olmaları ve bu konuda doğru bilgilendirmeleri zorunlu olmaktadır. Dışarıdan gelen olumsuz ve yasaklayıcı düşünce ve eylem modeli, zihinsel yetersizliği olan bireylerin çocuk sahibi olma isteklerini baskı altına almaktadır.

“Zihinsel yetersizliği olan bireyler kendi çocuklarının sorumluluklarını alabilirler mi?” sorusuna, katılımcılardan ikisi (Po1. ve Sa1.), zihinsel yetersizliği olan bireylere uygun destek verildiğinde her zihinsel yetersizliği olan birey çocuklarının sorumluluklarını alabilecekleri görüşünü dile getirmişlerdir.

“Bana göre zihinsel yetersizliği olan bireyler, çocuk edinme istekleri konusunda iyi bir destekleme sistemi olursa başarılı olabilirler. Zihinsel yetersizliği olan bireylerin bu konuda diğer dezavantajlı gruplar gibi yardıma ihtiyaçları var” (Po1.).

“İyi bir destekle kendi çocuklarına bakabilen zihinsel yetersizliği olan bireyler var” (Sa1.)

Uzmanların görüşlerine bakıldığında, zihinsel yetersizliği olan bireylerin kendi çocuklarının gelişimlerini ve sorumluluklarının üstlenmesinin temel koşulu, bu bireylerin toplum ve özellikle aileleri tarafından desteklenmesidir.

Bu çalışmaya katılan uzmanların, zihinsel engellilerin çocuk sahibi olmaları konusunda nasıl bir destek verildiğine dair soruya verdikleri cevaplarda farklı destek sunuş biçimleri olduğu görülmektedir. Bu uzmanlardan Po1. ve Sa1 zihinsel yetersizliği olan bireylerin çocuk isteme arzuları olduğunda neler yapılması gerektiğini şöyle ifade etmişlerdir:

“Evet tabi ki biz zihinsel yetersizliği olan bireylerin çocuk yapma arzularını önemsiyoruz. Benim çalıştığım danışma kurumunda bu konuyu ciddiye alıyoruz ve üzerinde konuşuyoruz. Zihinsel yetersizliği olan bireylerle bir çocuk sahibi olmanın nasıl bir anlam ifade ettiğini ve onlara çocuk sahibi olmanın nasıl bir sorumluluk gerektirdiğini anlatmaya çalışıyoruz” (Po1.).

“Zihinsel engelli bireylere, biz genellikle bakım sırasında bir çocuğun yetiştirilmesini anlatıyoruz. Bunu birlikte, sorulara bağlı olarak çocuk sahibi olmanın zorluklarını ve güzel olan yanlarını anlatıyoruz. Neye dikkat etmeleri gerektiğini söylüyoruz. Daha sonra zihinsel yetersizliği olan bireyler düşünmeye başlıyorlar, bir çocuk yapmak istediklerinde mevcut yaşam alanlarının değişeceğini ve birlikte yaşamaları gerektiğini anlıyorlar” (Sa1.).

Po1. ve Sa1.’nin ifadelerine bakıldığında, zihinsel yetersizliği olan bireylerin çocuk yapma arzularına kendi kurumlarında önem verdikleri, bireylerin bu konuda daha doğru karar verebilmeleri adına bilinçlendirilmeye çalışıldığı, zihinsel engelli bireylere çocuk sahibi olmanın zorluklarının anlatıldığı ve aldıkları sorumluluklar konusunda eğitildikleri belirlenmiştir. Topluma ve bu alanda çalışma gösteren uzmanlara düşen en önemli görevin, onların bu isteklerini anlamak ve gerekli desteği vermek olduğu da ortaya çıkmaktadır. Araştırmaya katılan uzmanlardan G1. ise olaya farklı bir yorum getirmektedir: *“İlk defa böyle bir şeyle karşılaştığımda kafamda soru işaretleri vardı. Düşündüğümde, ‘Yok, zihinsel yetersizliği olan bireyler bunu yapamazlar’ ya da bir daha düşündüğümde ‘Acaba zihinsel yetersizliği olan bireylerin çocukları için ailesinin engelli olması ne anlam ifade eder? Bu çocukların duygularını incitebilir’ (G1.).*

G1.’in görüşmede işaret ettiği sorun, zihinsel yetersizliği olan bireylerin çocuklarının kendi zihinsel engelli ailelerine bakış açısının nasıl olacağı üzerinedir. Bu çocukların doğumdan itibaren gerekli desteği almalarının da gerektiği bir başka bulgu olarak belirtilmiştir.

Çalışma grubundaki uzmanlara sorduğumuz önemli sorulardan biri de şuydu: *“Çocuk sahibi olan zihinsel yetersizliği olan bireylerin çocuklarının onlarda kalması mı gerekiyor, yoksa onlardan ayrı bakılması mı gerekiyor?”.* Bu tartışmada farklı görüşler oluşmaktadır. G1.’in aktardığına göre, daha önceleri zihinsel engelli kadınların çocukları onlardan alınıyordu.

“Zihinsel engelli bir kadın hamile kaldığında, çok az hazırlık yapıyordu. Yaygın olarak çocuklar annenin rızası olmadan ondan alınıyordu. İnsan, bir kadının bu durumda nasıl incindiğini ve bu alıkoymanın nasıl dramatik sonuçlarının olduğunu anlamakta zorlanıyor. İnsanlar genel olarak bunu şöyle açıklıyorlar: ‘zihinsel yetersizliği olan bireylerin çocuklarının bu durumda kendi özsaygılarını yitirmesinden endişe ediyoruz. Öbür taraftan zihinsel yetersizliği olan bireylerin nasıl bir aile kurduklarına dair çok pozitif deneyimlerimiz de var. Normal ebeveynlerden farkları, giderek daha fazla yardıma ve desteklenmeye ihtiyaçları olması’ (G1.).

Tüm bunlara karşın G1. şu hatırlatmayı da yapmıştır: “Sadece zihinsel yetersizliği olan bireylerin bu konuda desteğe ihtiyacı yok, zihinsel engelli olmayan aileler de çocuklarının iyi gelişmesi için desteğe ihtiyaç duymaktadırlar” (G1.).

“Bu konuyu bireysel olarak ele almak gerekir. Nasıl ki engelli olmayan aileler çocuklarına bakamadıklarında ya da çocuklar tehlikede olduğunda çocukları onlardan alınıyorsa bu zihinsel yetersizliği olan bireyler için de geçerlidir. Bunu yaparken de şuna dikkat etmek gerekiyor: Eğer ebeveynler bu konuyla başa çıkamıyorlarsa, daha doğru bir ifadeyle çocuklarına iyi bakamıyorlarsa!” (Sa1.).

“Zihinsel yetersizliği olan bireylerin çocukları ile birlikte kalması için her şey yapılmalı. Benim kişisel düşüncem toplumun böyle bir sorumluluğu olmalı ve iyi bir yardım sistemi oluşturulmalı ki bu sayede çocuk ailesi ile birlikte kalabilsin” (Po1.).

Uzmanların verdiği cevapları incelediğimizde, zihinsel yetersizliği olan bireyler, yardıma ihtiyaç duydukları konularda gerekli desteği alabilirlerse kendi çocukları ile birlikte yaşayabileceklerini belirtmişlerdir. Bu durumda topluma düşen görev öncelikle bu isteği kabullenmek, bu insanları çocuk yapma konusunda desteklemek, onların çocuk sahibi olmalarını teşvik etmek, gerekli şartların oluşturulması için maddi ve manevi olarak yanlarında olmak ve çocuk sahibi olduktan sonra destek grupları ve yardım sistemleriyle çocuklarının bakımlarını üstlenmelerini sağlamaktır.

Bu çalışmada, zihinsel engellilerin çocuk sahibi olma istekleri konusunda uzmanların belirttikleri noktalar da ele alındı. Araştırma katılımcılarına çalışma kapsamında sorulan başka bir soru ise, zihinsel yetersizliği olan bireylerin kendi çocuklarına olan reaksiyonları idi. Yani zihinsel yetersizliği olan bireyler kendi çocuklarının farkındalar mı? Bu soru üzerine bu araştırmaya katılan iki uzmanın görüşleri aşağıda belirtilmiştir.

“Zihinsel engelli çift çocuk sahibi olmak için karar aldılar. Genç bir bayan hamile kaldı. Çocuk arabası vb. gibi olması gereken şeyler hazırlandı. Sonra genç bayan hastanede normal doğum yaptı. Doğumdan sonra tepki göstermeye başladı: ‘Ben bu çocuğu istemiyorum. Ben odamdan taşınmak istemiyordumdiyordu’ (Sa1.).

‘Ben bu durumun istisna olduğunu düşünüyorum, nasıl ki insanlar alkolü fazla kaçırınca aşırı tepki gösterir ve yaptıklarını hatırlamaz’ (Po1.).

Bu araştırmada ayrıca, zihinsel yetersizliği olan bireylerin kendi çocuklarına karşı göstermiş oldukları tepkinin her halükarda olağanüstü bir durum olduğu ortaya çıkmaktadır. Aynı zamanda uzman görüşlerinde, zihinsel yetersizliği olan bireylerin bazen her şeyi kabullendikleri ama aynı zamanda çocuklarını reddettikleri de görülmektedir. Bu reaksiyonların, zihinsel yetersizliği olan bireylerin zekâ durumları ile doğru orantılı olduğu, bu durumun doğum sonrası travmalara yol açabileceği ve zihinsel yetersizliği olan bireylerin doğumdan sonra bebekleri reddedebildikleri veya bebeği çok fazla görmek istemedikleri gözlenmektedir.

Bu çalışmada görüldüğü üzere bu sorun hakkında konuşuldukça daha detaylı bir çözümlenmeye ihtiyaç duyulmaktadır. Cinselliğin üreme ile birlikte yayılcı karakteri bu bireylerin aile kurma ve bilhassa çocukları ile kuracağı ilişkinin nasıl olduğu ve olması gerektiği şeklindeki tartışmaları beraberinde getirmektedir. Bu bireylerin anlam dünyasında kendi çocuklarının nasıl bir etki yaratacağı ve bunu kabullenme süreçlerinin nasıl gelişeceği konusunda daha titiz gözlem ve araştırmalara ihtiyaç duymaktayız. Zihinsel yetersizliği olan bireylerin, çocuk sahibi olmaya karar verdikleri andan itibaren aileleri ve bu konuda kendilerini destekleyen profesyonel uzmanlardan yeterli desteği gördükleri takdirde çocuk sahibi olmanın getirdiği ilk zorlukları kolaylıkla aşabilecek durumda oldukları belirlenmiştir. Bu bireylerin çocuk sahibi olma fikri ve buna bağlı eylemlerinin,

diğer insanların bu yöndeki istekleri ile aynı noktada olduğu düşüncesinin sürekli olarak işlenmesi faydalı olacaktır. Lohusa sendromu olarak bilinen vakaların normal bireyler gibi bu bireylerde de yaşandığının kabul edilmesi, bebeği reddeden zihinsel engelli bireyin durumunun zekâ seviyesi ve lohusalık durumu ile beraber ilişkilendirilmesi gerekmektedir. Bu konuda doğum yapan zihinsel engelli birey ile baba olan zihinsel yetersizliği olan bireylerin tutumları konusunda yeterli çalışma yapılmaması nedeniyle iki grup arasındaki farklılıkların boyutunun tespit edilmediğini de belirtmeliyiz.

Ailelerin, Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuklarının Cinselliğine Reaksiyonları Üzerine Uzman Görüşleri

Aileler zihinsel engelli çocuklarının cinselliğinde önemli role sahipler. Bazı aileler karşı çıkarken bazı aileler zihinsel engelli çocuklarının cinselliğini kabullenmişlerdir. Yaptığımız çalışmalarda, zihinsel yetersizliği olan bireylerin ailelerinin çoğunun, çocuklarının cinselliklerine karşı korku duydukları ve bu nedenle çocuklarının cinselliğine karşı negatif reaksiyon gösterdikleri tespit edilmiştir. Bu sorun daha da önce de belirttiğimiz gibi öncelikle zihinsel yetersizliği olan bireylerin ailelerin, çocuklarının cinselliği konusunda açık olmaları ve durumu kabullenmeleri halinde çözüm yoluna girecektir. Ailelerin en büyük korkusu, çocuklarının cinsel istismara maruz kalması ve bilhassa kız çocuklarının bu istismar sonucunda hamile kalmasıdır. Bu konuda uzmanlar tarafından öncelikle korku ve bunun kaynağına yönelik rasyonel yaklaşım ve çözümler bulmaya çalışılsa da bu sorun henüz aşılabilmiş değildir. Zihinsel yetersizliği olan birey ailelerinin, çocuklarının cinselliklerine karşı gösterdikleri reaksiyonları, araştırmanın çalışma grubunda yer alan uzmanlar (Sa1., Po1. ve G1.) farklı açılardan değerlendirmiştir:

“Bazı aileler çok fazla tepki gösteriyorlar, bazı aileler ise bu konuda konuşmaktan çekiniyorlar veya utanıyorlar” (Sa1.).

Po1. ise bu konuda *“zihinsel engellilerin ailelerinin tepkilerinden bir tanesi, çocuklarının cinselliğe ihtiyacı olmadığı ve çocuklarının aşık olduklarında acı çekeceklerini düşünmeleridir. Bu yüzden çocuklarını korumak istediklerini söylüyorlar. Zihinsel engelli kız çocukları olan ailelerin en temel korkusu çocuklarının istismara uğraması ve/veya hamile kalmasıdır” (Po1.)* diyerek çalışmamızdaki verileri destekleyen görüşler sunmuşlardır.

“Bana göre aileleri ikiye ayırmak gerekir. Zihinsel engelli çocukları olan genç ailelerin arzusu, zihinsel engelli çocuklarının partner edinmesi, duygusallığı öğrenmesi ve cinselliği yaşamasıdır. Ama daha yaşlı ailelerinin korkuları çocuklarının cinselliği ile baş edemeyecekleridir” (G1.).

Uzmanların görüşlerini incelediğimizde, zihinsel yetersizliği olan birey ailelerinin, çocukların cinselliğine dair korkularının altında yatan temel neden, zihinsel engelli çocuklarının cinselliği değil, aksine onların cinsellikten sonra oluşacak, hamilelik, partner edinme vb sorunlarla baş edemeyecekleri ve çocuklarını nasıl koruyacaklarını bilememeleridir. Ancak ailelerin unutmaması gereken noktalardan biri, çocuklarının cinsel deneyim (asgari düzeyde kadın erkek ilişkisi) yaşamadıklarında daha içe kapanık olacakları veya agresif davranabilecekleridir. Zihinsel engelli ailelerin bilinçlendirilmesinin gerektiğini vurgulayan Po1. ve Sa1. kendi kurumlarında zihinsel yetersizliği olan bireylerin ailelerine çeşitli eğitimler düzenlemektedirler. Zihinsel yetersizliği olan birey ailelerinin, çocuklarının cinselliği hakkında bilgilendirilmesi en önemli konulardan bir tanesidir.

“Ben her yıl kendi kurumumuzda zihinsel yetersizliği olan bireylerin aileleri için ergenlik ve cinsellik üzerine bir destekleyici eğitim veriyorum. İlginç olan şu ki hepsi katılım sağlıyorlar” (Sa1.).

“Biz de zihinsel yetersizliği olan bireylerin aileleri için cinsellik üzerine eğitimler düzenliyoruz. Aileler için danışmanlar önerdik, başka önerilerde de bulunuyoruz” (Po1.).

Sa1. ve Po1. bu seminerlerden sonra ailelerin bakış açılarının değiştiğini ifade etmektedirler. Sa1. “zihinsel yetersizliği olan bireylerin aileleri çocuklarının cinselliğine bakışları 20-25 yıl öncesine göre değişmiştir. Bu zaman içerisinde çok fazla şey yapıldı. Bunda aileler için yapılan seminerler ve tamamlayıcı eğitimlerin katkısı yadsınamaz” (Sa1.) demekte, Po1. de aynı şekilde “seminerlerden sonra ailelerin düşüncelerinde değişiklik görebiliyoruz. Zihinsel yetersizliği olan bireylerin aileleri artık çocuklarının cinselliği üzerine konuşabiliyorlar. Aileler şimdi daha açık görüşlüler ve korkularında azalmalar olduğunu düşünüyorum. Bazı aileler memnuniyetlerini ifade ediyorlar. Daha önce bu konu üzerine düşünmediklerini ve en önemlisi çocuklarının cinselliğini simdiki gibi normal şekilde görmediklerini söylüyorlar” (Po1.) diye belirtmektedir.

Görüşme yaptığımız uzmanlar, ailelerin bilinçlendirilmesi ile zihinsel yetersizliği olan bireylerin içe kapanık hallerini daha kolay aştıklarını ve agresif davranışlarına yönelik çözümlerinin çeşitlendiğini gözlemlediklerini aktarmışlardır. Bu yüzden zihinsel yetersizliği olan bireylerin bir nevi yaşam destek ünitesi görevini gören ailelerin bu bireylerin sorunları ve çözüm yolları konusunda bilinçlendirilmelerinin onların hayat kalitesini arttırdığını, daha mutlu ve özgür bireyler olmalarını sağladıklarını göz ardı etmemeliyiz.

Zihinsel Yetersizliği Olan Bireylerin Engellilerin Cinselliği Konusunda Hangi İyileştirmeler Yapılması Gerektiğine İlişkin Uzman Görüşleri

Bu çalışmada “Zihinsel Engellilerin Cinselliği Konusunda Hangi İyileştirmeler Yapılmalı?” sorusuna uzmanlar farklı bakış açılarını dile getirmişlerdir.

“Toplumun zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinselliğini kabullenmeleri için bilgilendirilmesi gerekir. Onlara her insanın bedensel ihtiyaçlarını öğrenmeye, partner edinmeye, duygusallığı yaşamaya ve daha sonra cinselliği yaşama hakkının zihinsel yetersizliği olan bireyler için de gerekliliği anlatılmalıdır” (G1.).

“Benim en çok iyileştirilmesini istediğim konu, zihinsel engellilere eşlik eden destek personelin, cinsellik konusunda eğitilmeleri ve bilgilendirilmelerinin zorunluluğudur. Böylece destek personeli zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinselliğine karşı daha toleranslı olabilir ve herhangi bir durumla karşılaştıklarında onunla baş etme yetisine sahip olurlar” (Sa1.).

Uzmanlar tarafından, toplumda zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinselliğe ihtiyacı olduğu kanısı yayılması gerekliliği ve zihinsel yetersizliği olan bireylerin yaşamına eşlik eden –başta aileler olmak üzere– eğitimcilerin, bakıcıların ve asistanların, zihinsel engellilerin cinselliği konusunda eğitimler verilerek bilgilendirilmelerinin gerekliliği belirtilmiştir. Böylece zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinsel ihtiyaçları konusunda anlayışlı olmaları sağlanmalıdır. Tüm bu sürecin en önemli noktası ise zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinsel gelişimini ciddiye almaktır. Zihinsel yetersizliği olan bireylerin sosyal yaşam alanlarının kısıtlı olduğu bilinmektedir. Bu nedenle çok fazla insan ile görüşmemekte ve iletişim kuramamaktadırlar. Cinselliğin ancak toplum içinde hayat bulabileceği göz önüne alınarak zihinsel yetersizliği olan bireylerin daha fazla ve farklı insanla bir araya gelebileceği ortamların yaratılması zorunludur. Çalışmaya katılan uzmanlardan G1. bu konuyu görüşme sırasında şöyle dile getirmektedir: “Zihinsel yetersizliği olan bireylerin başka insanlarla bir araya gelmeleri ve iletişim kurabilmeleri için, dans eğitimleri veya grup eğitimleri gibi etkinlikler düzenlenmelidir” (G1.). Bir başka uzman Po1.’ye göre ise en büyük değişiklik zihinsel yetersizliği olan bireylerin yaşam alanlarında gerçekleştirilmelidir. Evlerin zihinsel yetersizliği olan bireylerin ihtiyaçlarını giderecek şekilde dizayn edilmesi konusunda görüş bildirmiştir. “İlk önce zihinsel

engelliler için uygun yaşam alanları olmalı. Mimari olarak bazı şeyler yapılabilir. Böylece ihtiyacı olan zihinsel yetersizliği olan bireyler partnerleri ile birlikte yaşayabilirler” (Po1.).

Çalışma grubunda olan Po1. ve Sa1. en önemli konu olarak, cinsel eğitimin zihinsel yetersizliği olan bireylerle ilgilenen kurumlarda yapılmasının ve zihinsel engellilerin cinsel eğitimin farklı materyallerle ve tekrarlarla desteklenmesinin altını çizmişlerdir: *zihinsel engelliler ve cinsellik konusunda en önemli iyileştirme, cinsel eğitimin, mesleki eğitim olarak alanda çalışan öğretmenlere, sosyal hizmet çalışanlarına ve eğitimcilere verilmesidir” (Po1.), “zihinsel yetersizliği olan bireylerin bulunduğu kurumlarda zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinselliğini kapsayan bir eğitim müfredatına mutlaka sahip olmaları gerekir” (Sa1.).*

Uzmanların büyük bir kısmı zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinsellik konusundaki yetersizliklerinin bireylerin bu konudaki korkularından ve deneyim eksikliğinden kaynaklandığını ve buna bağlı olarak iyi bir cinsel eğitim paketinin olması gerektiğini belirtmişlerdir. Zihinsel yetersizliği olan bireylerin çözümsüz kaldığı konularda öncelikle ailelerin daha sonra ise bakım, gözetim ve eğitim görevini yürüten tüm paydaşların devreye girerek her olay özgülünde farklı çözüm yolları bulunabileceği görüşündeyiz. Bu bireylerin yaşadığı ev ortamlarının, onların mahremiyet anlayışlarına göre dizaynedilmesi gerekmektedir. Zihinsel yetersizliği olan bireylerin davranışlarının baskı altında tutulmadığı ve desteklendikleri durumlarda kendilerini daha rahat ifade ettikleri göz önüne alınmalı, kamusal alanlarda ve ev ortamlarında en az baskının olacağı şekilde düzenleme yapılmalıdır. Mimari olarak bu bireylerin yaşadığı iç ve dış mekânların kendilerini özgürce ifade edecekleri şekilde kurulması ve geliştirilmesi gerekmektedir.

Sonuç Ve Tartışma

Bu araştırmanın temel bulguların biri, zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinselliğinin günümüzde tabu olduğudur. Zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinselliklerini diledikleri gibi yaşamalarına olanak sunulmamaktadır. Cangöl, Karaca, Aslan (2013)’a göre cinsellik, engelli bireylerin yaşam kalitesi için önemli faktörlerden biridir. Zihinsel engelli olan bireylerin yaşamına destek veren bireylerin temel yaklaşımı, bu bireylerin cinselliğine giden yollar üzerindeki bütün engelleri kaldırıp cinselliğin gelişmesine izin vermek olmalıdır (Friske, 1995). Bu araştırmanın sonuçlarına bakıldığında, zihinsel yetersizliği olan bireylerin bütün yaşamlarında toplum ve aileleri tarafından çocuk olarak görüldükleri ve devamlı olarak birileri tarafından desteklenmesi şeklindeki yanılgılı yaklaşımın başat fikir olarak yaşam bulduğu görülmektedir. Zihinsel yetersizliği olan bireylerin toplum, aile ve eğitimcileri tarafından böyle algılanmasının temel sebebi, bu bireylerin cinsel davranışlarını adlandırmakta, bunların nerede, ne zaman, hangi durumlarda uygun olduğunu yorumlamakta ve en önemlisi ise bu davranışlarını kontrol etmekte zorlanmalarındır (Tutar, Güven ve İşler, 2015). Bunların dışında bu bireylerin cinsellikleri ile ilgili karar vermeleri toplum, eğitimcileri ve aileleri tarafından engellenmektedir. Bu araştırma bulgularından elde edilen veriler ve literatür taramalarının sonuçları incelendiğinde cinselliğin engelliliğe bağlı olmadığı, her bireyin varoluşsal duyguları olduğu ortaya çıkarılmıştır (Castendiek ve Hoffmann, 2009). Zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinselliğinin engelli olmayan bireylerden farkı, bilişsel gelişimlerine uygun destek almaları durumunda ve karşılaştıkları sorunlarla baş etmede profesyonel destek sunulmak suretiyle ortadan kaldırılabilir olmasıdır (Çelik, 2014).

Zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinsellik üzerine bilinçlendirilmesi ve eğitilmesi önemli bir koruma aracı ve bu bireylerin kendilerini cinsel istismara karşı korumaları açısından iyi bir savunma mekanizmasıdır (Walter, 1992). Cinsel eğitim, zihinsel engelli bireyin maruz kaldığı olayları anlatmasına ve kendisine yapılan davranışları iyi veya kötü olarak sınıflandırmasına yardımcı olacaktır (Bannasch, 2002). Cinsel eğitim zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinsel gelişim evrelerinde en temel unsurdur. Çünkü cinsel eğitimle birlikte bedenlerinin nasıl değişim

gösterdiğini anlar, cinsellik hakkında kelime hazinelerini genişletir, bununla birlikte duygularını ifade etme becerisi kazanırlar (Farber, Lipps ve Seyfahrt, 2000). Bu çalışmanın işaret ettiği diğer konu ise zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinsel eğitim konusunda yeterli destek alamamalarıdır. Yapılan bir araştırmada, zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinsel davranışlarının, yaşamlarında onlara eşlik eden bakıcıları, aileleri, eğitimcileri ve öğretmenleri tarafından baskılanmaya çalışıldığı vurgulanmıştır (Cangöl, Karaca ve Aslan, 2013). Buradan hareketle yapılan değerlendirmede zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinsel istismara maruz kalma oranı, toplumda engelli olmayan bireylerden daha fazladır (Tutar Güven ve İşler, 2015; Çelik, 2016). Destek eğitim personeli ve aileler, cinsel eğitim konusunda farklı materyaller kullanarak zihinsel yetersizliği olan bireylerin, cinsellikleri ile ilgili problemlerin farkına varmalarına, onların kendi cinsiyet rollerini tanımalarına öncülük etmelerine ve aynı zamanında zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinsel gelişim evrelerinde karşılaştıkları sorunlarla baş etmelerinde bilişsel düzeylerine göre eğitilmesine önem vermelidirler (Çelik, 2014).

Bu çalışmanın sonucuna göre cinsel eğitimin somut durum ve görsellerle desteklenmesi, zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinsel istismara karşı korunmasında en önemli etkidir. Uzmanların görüşleri doğrultusunda elde edilen sonuçlarda, zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinsel eğitiminde, üç boyutlu materyaller (vücut parçaları belirgin gösterilmiş bebekler, penis ve göğüs), çıplak vücut resimleri ve video görselleri kullanılabilir. Zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinsel eğitiminde resimlerle anlatım sözel aktarımdan daha etkilidir (Bosch, 2004). Bu çalışmanın ortaya koyduğu sonuçlardan biri de zihinsel yetersizliği olan bireylerin kendi bedenlerini tanımada çok fazla bilgiye sahip olmadıkları ve bilişsel gelişimlerine bağlı olarak bedenlerini tanımakta zorlandıklarıdır. Zihinsel yetersizliği olan bireylerin kendi bedenlerini ve beden fonksiyonlarını yeterince tanımamalarından ötürü, cinsel organların bazı fonksiyonlarını (örneğin regl dönemindeki kanamaları) tehlike olarak algılamaktadırlar. Klauss (2005)'a göre zihinsel yetersizliği olan bireyler adet dönemlerinde korku yaşadıklarını belirtmişlerdir. Zihinsel yetersizliği olan bireylerin aileleri ve eğitimciler tarafından uygun cinsel eğitim programlarının hazırlanması gerekmektedir. Böylece zihinsel yetersizliği olan bireylerin toplumsal yaşam içerisindeki cinsel davranışlarının olumsuz yönlerini sergilemelerinin önüne geçilecektir. Zihinsel yetersizliği olan bireyler olası olumsuz davranışlar sergilediklerinde cezalandırılmamalı aksine onlara cinsel eğitim desteği vererek kendi ihtiyaçlarını gidermeleri sağlanmalıdır (Çelik, 2014). Zihinsel yetersizliği olan bireylerin kendi bilişsel gelişim düzeylerine göre hazırlanan cinsel eğitim programlarıyla, aile ortamlarında ve yaşadığı sosyal çevrede oluşabilecek negatif davranışlarında, örneğin açık ortamlarda cinsel organlarını gösterme ve mastürbasyon yapma davranışı, başka insanların özel bölgelerine dokunma davranışı ve uygun olmayan iletişimlerde bulunma gibi davranışlarda, azalmalar olabilmektedir. Zihinsel engelli bireylerde cinsel eğitimin ne zaman başlanması gerektiği de bilimsel araştırmaların konusunu oluşturmaktadır.

Bu çalışma sonunda elde edilen bulguların işaret ettiği konulardan biri de, zihinsel yetersizliği olan bireylerin çocuk sahibi olma istekleridir. Zihinsel yetersizliği olan bireylerin bu arzuları toplum ve özellikle aileleri tarafından ciddiye alınmalı ve bu konuda gerekli destek sistemleri harekete geçirilmelidir. Zihinsel yetersizliği olan bireylere, çocuk sahibi olma isteği konusunda en az engelli olmayan bireyler kadar destek olunmalı ve yaşam kaliteleri artırılmalıdır. Toplumun parçası olan zihinsel yetersizliği olan bireylerin çocuk sahibi olmaları hayatın olağan akışına uygundur. Özellikle bu araştırmada ortaya çıkan problem, zihinsel yetersizliği olan bireylerin çocuk sahibi olma arzularının aileleri ve destek eğitim personeli tarafından reddedilmesidir. Zihinsel yetersizliği olan bireylerin ailelerinin çocuk sahibi olan zihinsel engelli çocuklarına aşırı tepki verdiği bilinmektedir. Funke (2009)'nin diploma tezinde Frau P. ile yaptığı görüşmede "kimlerin zihinsel yetersizliği olan bireylerin çocuk sahibi olmasına tepki gösterdiğine ilişkin sorusuna aldığı yanıt gözlemimizi

desteklemektedir. Frau P.: ‘‘Benim çocuk sahibi olmama annem kızdı, halen de kızıyor’’ (Funke 2009: 108).

Öte yandan çocuk sahibi olan zihinsel yetersizliği olan bireylerin doğumdan sonra çocukları kendilerinden alınmaktadır. Bazı zihinsel yetersizliği olan bireylerin doğumdan sonra bebeklerini görmek istemedikleri ve bebeklerini reddettiği de bu çalışmanın bulguları arasında görölmektedir. Çocuk sahibi olmak isteyen zihinsel yetersizliği olan bireylerin bu konuda bütün detayları ile bilgilendirilmeleri ve bu sürece hazırlanmaları için gerekli eğitim ortamları oluşturulmalı ve daha sonra bebeklerinin bütün gelişim evrelerinde gerekli destek verilmesi ihmal edilmemelidir.

Bu çalışmanın sonuçları, özellikle zihinsel yetersizliği olan birey ailelerinin, çocuklarının cinselliği ile ilgili göstermiş oldukları tepkilerdir. Walter (1992)’e göre toplumun ve ailelerin odaklanması gereken soru zihinsel engelli çocuklarının cinsellik konusunda nasıl destek sunacakları olmalıdır. Zihinsel yetersizliği olan bireyler sosyal anlamda ailelerine bağımlı olarak yaşamaktadırlar, dolayısıyla yalnız kaldıklarında kendilerini güvende hissetmezler (Hennis ve Sasse, 2004). Bu araştırmada zihinsel yetersizliği olan bireylerin ailelerinin, çocukların cinselliğini reddettikleri görölmektedir. Zihinsel yetersizliği olan bireylerin ailelere, çocuklarının cinselliği konusunda eğitim seminerleri hazırlanmalı, uygun cinsel pedagoğ konsepti ile aileler bu konuda desteklenmeli ve çocuklarının cinsel gelişim alanlarında herhangi bir sorunla baş etme konusunda aydınlatılmalıdırlar. Zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinselliği bütün detayları ile bilimsel toplantılarda konuşulmalı ve bir cinsel eğitim konsepti oluşturulmalıdır.

Bu çalışmanın sonuçları gösteriyor ki, zihinsel yetersizliği olan bireylerin yaşamında onlara eşlik eden aileleri, eğitimcileri, bakıcıları ve öğretmenlerinin, bu bireylerin cinselliği konusunda eğitim verecekleri ortamlar oluşturmaları ve gerekli danışmanlık hizmeti vermeleri sağlanmalıdır (Pixa-Kettner, 1996). Çünkü zihinsel engellilerin cinselliği sosyal çevreleri tarafından problem olarak görölmektedir (Çelik, 2014). Ailelerin izinleri alınarak zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinsel eğitim almaları sağlanmalı, bu konuda sordukları sorular cevaplanmalı ve cinsellik ile ilgili meraklarının giderilmesi için gerekli yardımlarda bulunulmalıdır. Bu bireylerin sınırlı yaşam alanlarının genişletilmesi ve başka insanlarla karşılaşabileceği ortamlar yaratılması gerekmektedir. En önemlisi bu bireylerin cinselliği yaşama haklarının olduğunun toplum tarafından kabul görmesidir. Elde edilen bulgular dikkate alındığında, zihinsel engelliler ve cinsellik konusu, toplumun dikkatini çekecek seviyeye getirilmelidir, çünkü engelli bireylerin cinselliği genellikle toplumda korkuyla karşılanmaktadır (Sporken, Jakobi ve Arend, 1980).

KAYNAKÇA

- Akkermann, K.-E. (2004). Selbstbestimmtes Leben und Sexualassistentz. Dienstleistungsangebote für Erwachsene mit geistiger Behinderung. Bernd Ahrbeck & Bernhard Rauh (Ed.), *Behinderung zwischen Autonomie und Angewissenheit*. s. 163-174. Stuttgart: Kohlhammer Verlag.
- Altunışık, R., Çoşkun, R., Yıldırım, E. ve Bayraktaroğlu, S. (2010). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Sakarya: Sakarya Kitabevi.
- Banasch, M. (2002). *Behinderte Sexualität – Verhinderte Lust? Zum Grundrecht auf Sexualität für Menschen mit Behinderung*. München: AG SPAK Yayınevi.
- Baştürk, S. (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri (1. Baskı)*. Ankara: Vize Yayıncılık.

- Bosch, E. (2004). *Sexualität und Beziehungen bei Menschen mit einer geistigen Behinderung. Ein Hand- und Arbeitsbuch*. Tübingen: (dgv) Verlag.
- Bozdemir, N ve Özcan,S. (2011). Cinselliğe ve Cinsel Sağlığa Genel Bakış. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*. 5,(4) <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/tjfm/pc/article/viewFile/5000055970/5000053179> . (Kabul Tarihi: 22.11.2011)
- Castendiek, J. & Hoffmann, G. (2009). *Das Recht de behinderten Menschen (3.Auflage)*. Baden-Baden: Nomos Verlagschaft.
- Çelik, Ö. (2016). *Partnerschaft, Kinderwunsch Und Sexueller Missbrauch Bei Menschen Mit Einer Geistigen Behinderung*. München: Grin Verlag.
- Çelik,Ö. (2014). *Geistige Behinderung, Sexualitat Und Aufklarung. Sexualitat Bei Menschen Mit Lernschwierigkeiten*. München: GrinVerlag.
- Çifci Tekinarslan, İ. ve Eratay, E. (2013). Zihinsel Yetersizliği Olan Bireylerin Ergenlik Dönemine Uyum Sürecinde Ebeveyn Davranışlarının İncelenmesi. *Nwsa* , 8(3), 363-374. DOI: <http://dx.doi.org/10.12739/N>, ISSN: 1306-3111/1308-7274.
- Färber, H-P.,Lipps, W. & Seyfarth, T. (2000). *Sexualität Und Behinderung. Umgang Mit Einem Tabu*. Tübingen: Attempto Verlag.
- Friske, A. (1995). *Als Frau Geistig Behindert Sein. Ansätze Zu Frauen Orientiertem Heilpädagogischem Handeln*. München: Reinhardt Verlag.
- Funke, A. (2009). *Sexualität Geistig Behinderter – Behinderte Sexualität?: Über Die Wichtigkeit Von Sexualität Für Das Menschsein*. Hamburg: Diplomica Verlag.
- Hennes, I. & Sasse, M. (2004). Liebe, Partnerschaft, Ehe Und Kinderwunsch Bei Menschen Mit Geistigerbehinderung. Ernst Wüllenweber (Ed.), *Soziale Probleme Von Menschen Mit Geistiger Behinderung. Fremdbestimmung, Benachteiligung, Ausgrenzung Und Soziale Abwertung*. s. 65-77. Stuttgart: Kohlhammerverlag
- İşler, A., Taş, F., Beytut, D. ve Conk, Z. (2009). Sexuality In Adolescents With Intellectual Disabilities. *Sexuality And Disability*. 27, (27-34). DOI: 1007/S.11195-009-9107-2.
- Karaca, P.P., Başgöl, Ş., Cangöl, E., Aslan, E. ve Cangöl,S. (2013). Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi Çalışanlarının Engelli Bireylerin Cinsel Eğitimi Konusundaki Görüşleri. *Balikesir Sağlık Bilimleri Dergisi*. 5(1), 13-17. DOI: 10.5505/bsbd.2016.71501
- Cangöl, E., Karaca, P. ve Aslan, E., (2013). Engellilerde Cinsel Sağlık. *Contraceptionfor People With Disabilities Methods Of Contraception*. <http://www.outsiders.org.uk/leaflets/contraception-with-disabilities>). Erişim tarihi: 01.01.2013
- Klauß, T. (2005). *Ein Besonderes Leben. Grundlagen Der Pädagogik Für Menschen Mit Geistiger Behinderung. Ein Buch Für Pädagogen Und Eltern (2. Aktualisierte Auflage)*. Heidelberg: Edition Verlag.
- Konuk-Er, R., Girgin-Büyükbayraktar, Ç. ve Kesici, Ş. (2016). Özel Eğitime İhtiyacı Olan Öğrencilere Yönelik Cinsel Eğitim Programının Geliştirilmesi. *Turkish journal Of Education*. 5(4), 224-234. DOI: 10.19128/turje.267920.

- Krenner, M. (2003). *Sexualbegleitung Bei Menschen Mit Geistigerbehinderung*. Marburg: Tectumverlag.
- Leue-Kädıng, S. (2004). *Sexualität Und Partnerschaft Bei Jugendlichen Mit Einer Geistigen Behinderung. Probleme Und Möglichkeiten Einer Enttabuisierung*. Memmingen: Editions Verlag.
- Mandan Sürücü, S. ve Akçın, N. (2010). *Zihin Engelli Kız Ergenlerin Temel Cinsel Bilgi Ve Cinsel İstismarı Algılamalarının Belirlenmesi*. 20. Ulusal Özel Eğitim Kongresi Öğretmen Yetiştirme. 21-23 Ekim 2010, Gaziantep. Sunulmuş Bildiri.
- Mermer, G. (1993). *Zihinsel Engelli Ergenlerin Cinsel Eğitim Gereksinimleri Hakkında Anne, Baba ve Eğitimcilerin Görüşlerinin Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Anadolu üniversitesi. Eskişehir.
- Nancy A. Murphy, MD & Ellen Roy Elias, M. (2006). Sexuality of Children and Adolescents With Developmental Disabilities. *Pediatrics*. 118(1), 398- 403. DOI:10.1542/peds.2006-1115
- Offenhaus, H. (1985). *Behinderung Und Sexualität. Probleme Und Lösungsmöglichkeiten (2. Auflage.)*. Bonn: Rehabilitationverlag.
- Pıxa-Kettner, U. (1996). „Dann Waren Sie Sauer Auf Mich, Dass Ich Das Kind Haben Wollte“ Eine Untersuchung Zur Lebenssituation Geistig Behinderter Menschen Mit Kinder In Der BRD. Baden-Baden: Nomos Verlag.
- Schönwiese, V. & Sailer-Lauschmann, I., (2000). Sexualität und geistige Behinderung. *Sexuologie – Zeitschrift für sexualmedizinische Fortbildungund Forschung*. Nr. 2/2001, Seite 94-100. <http://bidok.uibk.ac.at/library/schoenwiese-sailer-sexualitaet.html>. Erişim Tarihi: 3. Juni 2000.
- Soylu, N., Şentürk Pılan, B., Ayaz, M. V. ve Sönmez, S. (2012). Cinsel İstismar Mağduru Çocuk Ve Ergenlerde Ruh Sağlığını Etkileyen Etkenlerin Araştırılması. *Anatolian Journal of Psychiatry*. 13: 292-298. http://www.ejmanager.com/mnstemps/91/apd_13_04_08.pdf
- Sporken, P., Jakobi, V. & Arend, V.D.A. (1980). *Die Sexualität im Leben geistig Behinderter (1. Auflage)*. Düsseldorf: PatmosVerlag.
- Sprecht, R. (2013). Professionelle Sexualbegleitung von Menschen Mit Behinderung. In: Jens Clausen ve Frank Herrath (Ed.), *Sexualität leben ohne Behinderung. Das Menschen recht auf sexuelle Selbstbestimmung (s. 165-183)*. Stuttgart: Kohlhammer Verlag.
- Tutar Güven, Ş.ve İşler, A. (2015). Sex Education and its Importance in Children with Intellectual Disabilities. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*. 6(3),143-148. https://www.journalagent.com/phd/pdfs/PHD-64936-REVIEW-TUTAR_GUVEN.pdf
- Walter, J. (1992). *Zur Sexualität geistig Behinderung (3. Erweiterte Auflage)*. Heidelberg: HVA/ Edition Schindele Verlag.
- Wüllenweber, E., Theunissen, G. & Mühl, H. (2006). *Pädagogik bei geistigen Behinderungen. Ein Handbuch für Studiumund Praxis*. Stuttgart: Kohlhammer Verlag.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (8. baskı)*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.